

TOMISLAV KOS*

Nužna obrana kod kaznenih djela protiv časti i ugleda

Sažetak

Nužna obrana jedan je od najstarijih oblika samopomoći te je, kao takva, često objekt doktrinarnih razmatranja. Općenito se smatra da napad na bilo koje zaštićeno dobro daje pravo na nužnu obranu. Ne zahtijeva se razmjernost između napadnutog dobra i dobra koje se povređuje u obrani. Iako hrvatsko zakonodavstvo, u skladu sa suvremenom doktrinom, prihvaća teoriju jednakovrijednosti ljudskih prava prema kojoj se ona ne mogu graduirati po svojem intenzitetu već je, u svakom pojedinom slučaju u kojem ona dolaze u koliziju, potrebno konkretno ocijeniti pretežnost interesa, još uvijek se ponekad nailazi na shvaćanja koja odriču časti i ugledu biti objektom nužne obrane.

Cilj ovog rada je dokazati postojanje prava, odnosno moguće situacije nužne obrane u slučaju napada na čast i ugled čovjeka, kao i razraditi pretpostavke pod kojima je ona primjenjiva u okviru hrvatskog kaznenopravnog sustava.

***Ključne riječi:** nužna obrana, čast, ugled, uvreda, kleveta.*

UVOD

Prema suvremenim shvaćanjima država ima pravo i dužnost štititi subjektivna prava građana i druge pravne vrijednosti od napada pojedinca ili skupina koji te vrijednosti ugrožavaju ili povređuju. Pritom se nastali sukob između pojedinačnog i kolektivnog društvenog interesa može riješiti samo primjenom pravne norme na odgovarajući način.

No, iako organizirana državna pravna zaštita datira još od ranih početaka državnih organizacija, nije oduvijek bilo tako. U prvobitnim oblicima razvitka, zaštita se ostvarivala kao privatna, neregulirana samopomoć. Kasnije, rješavanjem sporova pred izabranim sucima arbitrima, te naposljetku uspostavljanjem pravosudnog aparata od strane države koji se bavi organiziranom državnom pravnom zaštitom, samopomoć je potisnuta. Ipak,

---

* Tomislav Kos, dipl. iur.

uvijek su postojale iznimne situacije u kojima pravni poredak nije u mogućnosti učinkovito reagirati na protupravni napad na subjektivna prava. U tim je slučajevima samopomoć, shvaćena u širem smislu, iznimno dopuštena.

Jedan od najstarijih i najrazrađenijih oblika samopomoći je nužna obrana. Spominje se u svim pravnim porecima kroz povijest,¹ pa sve do danas kao pojam i osnova za nekažnjavanje. Nužna obrana i danas je predmet teorijskih rasprava naročito glede ograničenja prava na nužnu obranu, ali i pravnih dobara koja se njome štite te kaznenih djela kod kojih je ona moguća. U ovom rada razradit će se mogućnost i pretpostavke primjene nužne obrane u slučaju napada na čast i ugled kroz najvažnije elemente tog pravnog instituta.

1. NUŽNA OBRANA KOD KAZNENIH DJELA PROTIV ČASTI I UGLEDA

Nužna obrana je ona obrana koja je prijeko potrebna da počinitelj od sebe ili drugoga odbije istodobni ili istodobno predstojeći protupravan napad (čl. 29. st. 2. KZ-a).

Po svom kaznenopravnom učinku nužna obrana jedan je od razloga isključenja protupravnosti i redovito je u suvremenim zakonodavstvima regulirana kaznenim zakonima. "U kazneno pravo nužna obrana ušla je kao iznimka obveze pravnog poretka da kaznenopravnom reakcijom štiti najvažnija pravna dobra" (Pavlović, 2006:37.) upravo iz razloga nemogućnosti države da u svakom slučaju pravodobno i učinkovito zaštiti dobra koja je inače dužna štiti.

S obzirom na to da je nužna obrana razlog isključenja protupravnosti, nema kaznenog djela kad je počinitelj postupao u nužnoj obrani (čl. 29. st. 1. KZ-a). Pritom imamo na umu situaciju kad se obrana odvija na način koji dovodi do ispunjenja bića kaznenog djela, pa ipak kazneno djelo ne postoji jer su prilikom odbijanja napada ispunjeni svi uvjeti za nužnu obranu. Stoga "utvrdi li sud da je optuženik kao napadnuti ostvario obilježja nekog kaznenog djela u nužnoj obrani, mora donijeti presudu kojom se optuženik oslobađa optužbe jer djelo za koje je optužen nije kazneno djelo." (Novoselec, 2004:164.)

Pravo na obranu od protupravnog napada proizlazi iz dva načela. Jedno je načelo samozaštite, prema kojem nitko nije dužan trpjeti povrede svojih pravnih dobara pa je ovlašten i silom odbiti napad na njih. Drugo je načelo afirmacije prava prema kojem napadač koji napada neko individualno dobro ujedno i niječe sam pravni sustav koji nije uvijek u prilici biti branjen od legalnih dužnih tijela. Na taj način institucija nužne obrane pridonosi boljem funkcioniranju pravnog poretka. "Ona se temelji na istoj onoj liniji na kojoj počiva i djelovanje cjelokupnog pravnog poretka, na liniji njegove zaštitne funkcije." (Bačić, 1978:204.)

Iz prethodnog slijedi da se nužna obrana koncipira u prvom redu kao sredstvo zajednice u borbi protiv neprava i kao takvo sadrži poruku da pravo nikada ne smije ustupiti pred nepravom, bez obzira na razmjernost napadnutog i povrijeđenog dobra. Iz toga proizlazi i načelo da se od napadnutoga nikada ne smije tražiti da se spašava bijegom (lat. *turpis fuga* – sramotan bijeg) jer bi to značilo ustupanje prava pred nepravom.

---

¹ Tako Šilović navodi da je poznata još u rimskom, germanskom i kanoničkom pravu iako u različitim opsezima osobito s obzirom na dobra koja se njome mogu štiti. Vidi više: Šilović, J., Nužna obrana, Vlastnik i nakladnik Josip Sokol, Zagreb, 1910.

O nužnoj obrani kod kaznenih djela protiv časti i ugleda u doktrini hrvatskog kaznenog prava gotovo da nema literature. Prvi i gotovo jedini koji je toj temi posvetio nešto više pažnje bio je Josip Šilović u knjizi pod naslovom *Nužna obrana* iz 1910. u kojoj brani tezu da je u slučaju istodobnog protupravnog napada na čast i ugled ("napadaj na poštenje") dopuštena nužna obrana: "...mirno dozvoljavanje uvrijede samo draži napadača, jer misli, da se napadnuti ili boji ili napadač ima pravo... Razlog da je verbalna iniuria odmah kosumirana, čim je izrečena, pak da je radi toga nemoguća za njenu zaštitu nužna obrana, osniva se na krivom mnijenju... Svakako se može i kod verbalnih iniuria upoznati prieteći napadaj po prethodnih znakovih, te kao takav i suzbiti. Isto se tako može suzbiti i započeti napadaj, koji se nastaviti kani. Osobito je to kod simboličnih iniuriah moguće." (Šilović, 1910:73.-74.) Šilović također navodi da se u novijoj inozemnoj zakonodavnoj praksi dozvoljava nužna obrana za zaštitu svih dobara te smatra da bi u tom smislu *de lege ferenda* trebalo izmijeniti i tada važeći domaći Kazneni zakon budući da nije u skladu s duhom vremena jer isključuje verbalne i simboličke uvrede iz objekata nužne obrane.

Danas prevladava mišljenje da se nužnom obranom može odbijati protupravni napad na svako dobro zaštićeno kaznenim pravom, pa tako i napad na čast kao temeljno ljudsko pravo.² Zakonska definicija nužne obrane iz članka 29. KZ-a odgovara tim teoretskim pretpostavkama. Iz nje proizlazi da je za postojanje nužne obrane potrebno da s jedne strane postoji aktualni i protupravni napad, a s druge strane obrana, kao odgovor toj temi.

1.1. Napad

Općenito gledano napad je "svaka konkretna opasna ljudska radnja usmjerena na ugrožavanje ili povredu zaštićenog dobra." (Pavlović, 2006: 40.) Napad koji izvrši čovjek, neovisno o njegovoj dobi, sposobnosti (mentalnoj i fizičkoj) ili njegovoj namjeri daje napadnutom pravo na nužnu obranu. Iako se u pravilu sastoji od činjenja, u iznimnim slučajevima napad se može izvršiti i nečinjenjem, a pritom se "nužna obrana sastoji u prisiljavanju garanta na dužno činjenje ili u tome da osoba koja pruža pomoć sama otkloni nastup posljedice" (Novoselec, 2004:166.), (primjerice, ako majka ne hrani dijete, svatko je ovlašten da je na to prisili).

Napad je uvijek ponašanje koje sadrži konkretnu opasnost pa u slučaju upotrebe neprikladnog sredstva u pravilu nužna obrana nije dopuštena. "Ponašanje napadnutog u takvoj situaciji razmatra se u okviru instituta zablude o okolnostima koje isključuju protupravnost ili tzv. putativne nužne obrane."³

Kod kaznenih djela protiv časti i ugleda napad se sastoji u omalovažavanju druge osobe ili nepoštovanju njenog ljudskog dostojanstva bilo da se to radi negativnim vrijednosnim sudom o drugome, neistinitom činjeničnom tvrdnjom koja se daje u vidu istinitosti ili istinitom činjeničnom tvrdnjom kojom se omalovažava druga osoba nepoštujući njezino pravo na privatnost. S obzirom na to da se radi o komisivnim deliktima, napad se sastoji isključivo u činjenju.

---

² U tom smislu Bačić, Garačić, Novoselec, Pavlović.

³ Iznimno napadnuti ima pravo na nužnu obranu kad bi se napadač, primjerice, u izvršenju kaznenog djela poslužio dječjim ili lažnim pištoljem koji izgleda kao pravi (*imitatio vera*). (Pavlović, 2006:40.)

Zahtjev za postojanjem konkretne opasnosti kod napada na čast i ugled ispunjen je ako se objektivnim ocjenjivanjem može utvrditi da radnja doista može štetiti nečijoj časti i ugledu.⁴ Osim toga, to je bitno i kod klevete u vezi s postojanjem pretpostavke da klevetnička tvrdnja mora biti ozbiljno mišljena da bi ona uopće postojala. Radi li se o izjavi iznesenoj u šaljivom tonu, uz očita pretjerivanja ili hiperbolično prikazivanje stvarnog stanja, ne bi bilo napada.

1.1.1. Pravna dobra na koja je usmjeren napad

Općenito se smatra da napad na bilo koje zaštićeno dobro daje pravo na nužnu obranu. Takvo shvaćanje proizlazi iz suvremenog poimanja ljudskih prava prema kojem nije moguće njihovo graduiranje *in abstracto*.⁵ U skladu s time je Kazneni zakon RH koji ne ograničava pravna dobra protiv kojih mora biti usmjeren napad. U praksi se ipak najčešće radi o napadima na život, slobodu, imovinu i čast.

Najčešći razlozi zbog kojih se u staroj teoriji, a ponekad još i danas, isključuje pravo na nužnu obranu u slučaju povrede časti i ugleda su beznačajnost dobra koje se štiti i nepostojanje istodobnosti kao pretpostavke za primjenu nužne obrane. Zagovornici tog pristupa koji se pozivaju na prvi razlog smatraju da su pravo na osobnu slobodu, slobodu izražavanja, tjelesni integritet i nepovredivost imovine, prava čovjeka višeg ranga od prava na čast i ugled, te da bi dopuštanje nužne obrane u slučaju njihova napada moglo voditi do čestih ekscesa. Oni koji se pozivaju na drugi razlog ne odriču u potpunosti postojanje nužne obrane kod povrede časti, ali smatraju da se ona mora ograničiti samo na slučaj realne uvrede, dok kod verbalne i simboličke uvrede, te kod klevete i iznošenja osobnih i obiteljskih prilika, ona nije moguća jer čim su one izrečene protiv njih više nema nužne obrane, a prije toga se ne zna hoće li biti izrečene. Time oni sužuju njezin opseg skoro do razine nepostojanja.

Takva shvaćanja ne mogu se prihvatiti kao točna. Što se prvog razloga tiče moramo navesti da se čast i ugled općenito ne smatraju beznačajnim dobrom već "dragocjenim dobrom osobnosti" (Šilović, 1910:73.), neotuđivom ljudskom kvalitetom potrebnom za nesmetano izvršavanje socijalnih funkcija.⁶ Osim toga, "da bi postojalo pravo na nužnu

---

⁴Pritom je irelevantno je li napadač smanjeno ubrojiv: "Nije prihvatljivo mišljenje žalitelja da se tako teške uvrede, koje je oštećenik uputio optuženiku, kojima ga degradira kao roditelja na najgori način, tvrdeći da je spolno zlostavio dijete i podcjenjuje do te mjere da mu sugerira suicid kao jedini način kojim se može iskupiti, ne predstavljaju teško vrijeđanje samo zato što je oštećenik u vrijeme iznošenja tih uvreda bio pijan." VSRH, I Kž-653/1999 od 21. svibnja 2002. godine.

⁵Riječ je o teoriji jednakovrijednosti ljudskih prava prema kojoj se ona ne mogu nužno graduirati po svojem intenzitetu već je u svakom pojedinom slučaju u kojem ona dolaze u koliziju potrebno konkretno ocijeniti pretežnost interesa i dati prevagu onome koji se smatra bitnijim. Općenito se smatra da kod nužne obrane u koliziju dolaze prava napadnutog i prava napadača. To je samo djelomično točno. Naime, na strani napadnutog je i interes zaštite pravnog poretka koji on štiti ne ustupajući pred nepravom, kad to nisu u mogućnosti državna tijela. To automatski pomiče jezičac na vagi interesa na strani napadnutog. Otuda i proizlazi tvrdnja da se kod nužne obrane ne traži razmjernost između pravnog dobra napadnutog i dobra povrijeđenog u obrani, već se o pretežnosti interesa odlučuje svaki put iznova primjenom načela proporcionalnosti.

⁶U tom smislu pogrešno je shvaćanje navedeno u odluci VSRH, I Kž-798/1994 od 8. veljače 1995. godine u kojem se navodi: "Postupanje optuženika nikako ne može biti cijenjeno kao nužna obrana, kada

obranu, nije potrebna razmjernost između napadnutog dobra i dobra koje se povređuje u obrani." (Novoselec, 2004:172.) S druge strane, postoje mnoge situacije u kojima možemo jasno prepoznati istodobnost napada, a još više situacija u kojima je napad neposredno predstojeći te kao takav, ako su pritom ispunjeni i drugi uvjeti, daje pravo na nužnu obranu.

1.1.2. Istodobnost napada

Da bi nužna obrana bila dopuštena napad mora biti istodoban, ili izravno, odnosno neposredno predstojeći.⁷ Obrana protiv nekih budućih napada nije dopuštena jer bi to vodilo u opću nesigurnost (anticipirana nužna obrana), dok je obrana protiv dovršenih napada kontradiktorna već po samom izričaju pa s pravnog gledišta predstavlja osvetu. "Napad traje sve dok napadač nije definitivno odustao ili promašio, odnosno dok nije nastupila povreda." (Novoselec, 2004:169.) Privremeni prestanak napada ne podrazumijeva i apsolutni prestanak, no u trenutku kad napad definitivno prestaje, prestaje i pravo na nužnu obranu.

Kod napada na čast i ugled uvjet istodobnosti ispunjen je u slučaju upornog, grubog, kontinuiranog i neprekidnog vrijeđanja ili klevetanja koje predstavlja vremensku cjelinu pri čemu napadnuti može razumno očekivati da se napadač neće zaustaviti na izgovaranju pojedine uvrede ili klevete (npr. napadač napadnutog kontinuirano naziva budalom, pijancem ili luđakom). Vremenski period između izgovaranja pojedine uvrede ili klevete pritom predstavlja samo privremeni prestanak te se ne može prihvatiti shvaćanje da čim je ona izrečena protiv nje više nema nužne obrane, a prije toga ne znamo da li će uopće biti izrečena. (Šilović, 1918:176.-177.) Osim toga, čak i da to uzmemo kao točno, u takvoj situaciji napad bi se mogao uzeti kao neposredno predstojeći te kao takav otklonjiv nužnom obranom. To bi važno bez obzira na oblik napada (verbalni, simbolički ili realni).

Uvjet istodobnosti ispunjen je i u slučaju kad sadržaj kojim se povređuje čast i ugled proizlazi iz cjelokupnog rečeničnog niza, bez obzira jesu li pojedine riječi ili rečenice od kojih se niz sastoji same po sebi omalovažavajuće.

U vezi s tim postavlja se pitanje dovršenosti kaznenog djela s obzirom na to da kod kaznenih djela protiv časti i ugleda pokušaj nije kažnjiv. Naime, uzme li se da je djelo dovršeno izgovaranjem takvog sadržaja, ispadalo bi da se sprječavanje počinitelja u njegovu iznošenju ne može pravdati nužnom obranom, jer napad nije dovršen. Zato bi trebalo smatrati da je djelo dovršeno već kad se iz smisla može predvidjeti daljnje postu-

---

iz činjenica utvrđenih u postupku proizlazi da je oštećenik jedino izazivao, provocirao optuženika, ali da se na njegovoj strani nije radilo o napadu, a niti da je optuženiku prijetila neposredna opasnost da će ga oštećenik napasti ili ugroziti njegov tjelesni integritet (oštećenik je kritične zgrade bio goloruk i alkoholiziran). Dakle nije bilo nikakve potrebe za obranom oštećenika, jer ga ovaj stvarno nije napadao... sud prvog stupnja u razlozima presude ističe da svjedoci T. V. i H. Lj. govore da je oštećenik hvatao optuženika za nos, ali je s pravom ocijenio, sve kada bi se i uzelo da se to dogodilo, da ni takva reakcija oštećenika nema karakter napada, već da, zajedno s naprijed opisanim i utvrđenim ponašanjem oštećenika, predstavlja jedino izazivačko ponašanje..." Naime, iz takvog obrazloženja proizlazi da napad mora nužno biti usmjeren na tjelesni integritet, a da ponašanje koje ima sve karakteristike realne uvrede (hvatanje za nos) ne predstavlja napad (sic!).

⁷"Napad izravno predstoji u slučaju ponašanja koje svakog časa može dovesti do povređivanja, tako da svako odlaganje obrambene radnje dovodi u pitanje njezin uspjeh." VSRH, I Kž-663/02 od 3. studenog 2005. godine.

panje počinitelja, odnosno njegov daljnji tijek misli, dok bi napad trajao sve dok bi bila moguća učinkovita obrana od njega, odnosno dok iznošenje misli ne bi bilo završeno.

1.1.3. Protupravnost napada

Napad mora biti protupravan jer samo takav daje pravo na nužnu obranu. Iz takvog zaključka proizlazi da se "napadnutom ne priznaje pravo na obranu ako se djelatnost koja je upravljena protiv njega, a koja predstavlja upad u njegovu inače pravom zaštićenu sferu, temelji na nekom zakonskom ovlaštenju." (Bačić, 1998:205.), (npr. osoba nema pravo na nužnu obranu svoje slobode ako osoba koja mu slobodu ugrožava ima zakonsko ovlaštenje za to). Isto tako nije dopuštena nužna obrana protiv nužne obrane. To pravilo vrijedi samo pod uvjetom da osoba koja se brani u svojoj obrani poštuje zakonom određene granice te obrane dok u suprotnom obrana prelazi u napad.⁸

Pitanje protupravnosti kod napada na čast i ugled javlja se u vezi s njezinim isključenjem u slučaju da je sadržaj koji predstavlja napad ostvaren ili učinjen dostupnim drugima u znanstvenom, književnom, umjetničkom djelu ili javnoj informaciji, u obavljanju službene dužnosti, političke ili druge javne ili društvene djelatnosti, ili u novinarskom poslu, ili u obrani nekog prava ili zaštiti opravdanih interesa (čl. 203. KZ-a).

Naime u tom slučaju osoba bi imala pravo na nužnu obranu samo ako bi, uz postojanje kaznenog djela, uspjela dokazati da se radi o ponašanju koje je imalo za cilj samo naškoditi njezinoj časti i ugledu. U suprotnom ona ne bi imala pravo na nju jer se radi o posebnom isključenju protupravnosti, pa prema tome ne bi postojao niti protupravan napad na koji je dozvoljena nužna obrana. Naravno da bi nužna obrana automatski bila isključena ako bi se radilo o povredi časti i ugleda napisom u novinama ili u nekom znanstvenom, književnom ili umjetničkom djelu. No u slučaju kada bi se radilo o javnom istupanju nekog javnog ili političkog dužnosnika ili u obavljanju neke javne društvene djelatnosti ili obrani nekog prava, a bio bi uz ostale uvjete ispunjen uvjet istodobnosti (npr. govor na nekom javnom skupu na kojem je prisutan i napadnuti), te bi takva izjava ukazivala na to da je njezin pretežni cilj naškoditi nečijoj časti i ugledu, nužna obrana bi bila primjenjiva.

1.2. Obrana

1.2.1. Neophodnost obrane

Obrana mora biti nužna, što znači da mora biti prijeko potrebna za odbijanje napada od sebe ili drugoga. Nužan mora biti sam akt obrane, način obrane i mjera obrane. Neophodnost nužne obrane proizlazi iz principa samozaštite: ako samozaštita ne traži povredu napadača ne može ona biti dopuštena na osnovu principa zaštite prava. "Pri ocjeni je li obrana u konkretnom slučaju bila prijeko potrebna, treba uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, a naročito jačinu napada, opasnost napadača i obrambena sredstva koja stoje na raspolaganju napadnutome. Ta ocjena mora se izvršiti *ex ante* i mora biti objektivna" (Novoselec, 2004:170.), tj. mora se ocijeniti odgovara li ponašanje napadnutog načinu na koji bi postupio svaki razuman čovjek u istoj situaciji.

---

⁸ VSRH, I Kž-637/01 od 11. lipnja 2002. godine.

Pri razmatranju radi li se o neophodnosti radnje odbijanja napada na čast i ugled, potrebno je odvojeno sagledati situacije u kojima je oštećena strana u mogućnosti obratiti se za pomoć policiji ili drugim tijelima vlasti od onih u kojima ona to nije u mogućnosti učiniti. Ako bi osoba napad na čast i ugled mogla otkloniti pozivanjem policijskog službenika, tada bi svaka druga njezina radnja izlazila iz okvira nužne obrane (npr. pri iznošenju javnih uvreda s govornice policijski službenik trebao bi, na zahtjev oštećenog, govornika u tome spriječiti. Ne bi li oštećeni to zahtijevao, policijski službenik bi trebao to učiniti samo ako bi takvo postupanje predstavljalo remećenje javnog reda i mira).

Nije li moguće spriječiti istodobni ili neposredno predstojeći napad na taj ili na neki drugi legalan način, osoba bi mogla čast i ugled, jednako kao i bilo koje drugo pravo, štititi napadom na neko pravo napadača.⁹

U vezi s neophodnošću obrane je i intenzitet obrane te dobra napadača na koja je ona usmjerena.

1.2.2. Razmjernost između intenziteta napada i obrane

Razmjernost između intenziteta napada i obrane ne znači da onaj koji se brani ne smije nanijeti težu povredu od one koja mu prijete,¹⁰ već se samo i uvijek radi o tome da se ne može pozvati na nužnu obranu onaj tko reagira sasvim nerazmjerno. Iako se napadnuti ne treba ograničiti na defenzivnu obranu (tj. odbijanje ili pariranje udaraca), već ima pravo i na ofenzivnu (tj. smije prijeći u protunapad ako se ne može drugačije obraniti), od njega se očekuje da štedi napadača što je više moguće. U slučaju da napadnutom stoje na raspolaganju razni načini odbijanja napada, on mora izabrati onaj koji je za napadača blaži, a opet dovoljno siguran da ukloni istodobnu ili neposredno predstojeću opasnost.¹¹

U slučaju kaznenih djela protiv časti i ugleda teško je zamisliti situaciju u kojoj bi napadnuti mogao otkloniti napad napadom na čast napadača. To bi značilo, primjerice, da se zahtijeva od osobe koju netko konstantno vrijeđa da se brani vrijeđajući napadača u nadi da će on prestati i da će tako obraniti svoju čast. Takvo postupanje bi najvjerojatnije samo dražilo napadača, te ne bi dovelo do otklanjanja napada nego do svađe, za koju se redovno smatra da su podjednako krivi svi sudionici jer su na nju pristali.¹²

---

⁹ "...iz iskaza privatne tužiteljice proizlazi da ju je I-okrivljenik zatim i dva puta ošamario, tako da je od prvog udarca pala na pod, a zatim se digla, pa zadobila još jedan udarac, nakon čega se počela braniti mašući ispred sebe torbicom... sud je povjerovao privatnoj tužiteljici koja navodi da je doista mahala torbicom, no da se radilo ne o napadu, već o obrani." Općinski sud u Varaždinu K-381/05 od 18. prosinca 2006. godine. "Istina je, da je oštećenik udario optuženika šakom u predjelu lica, ali to ne predstavlja njegov protupravni napad na optuženika već obrambenu reakciju na verbalni izazov, verbalni napad optuženika na oštećenika." VSRH, I Kž-207/00 od 21. prosinca 2000. godine.

¹⁰ "Napadnuti može napadaču nanijeti težu ozljedu od one koja je njemu prijela." VSRH, I Kž-114/07 od 27. rujna 2007. godine.

¹¹ To se posebno odnosi na zahtjev napadnutog koji se brani vatrenim oružjem da napadača gađa u ne vitalne dijelove tijela, ponajprije u noge, dok se kod fizičkog napada očekuje od napadnutog da ocijeni fizičku snagu napadača, usporedi sa svojom i onda odabere prikladno sredstvo za otklanjanje napada.

¹² U tom smislu VSRH, Kž-655/87 od 29. ožujka 1989., VSRH, I Kž-176/91 od 9. prosinca 1992. i VSRH, I Kž-857/03 od 22. studenog 2006. godine.

Ako bi ipak došlo do situacije u kojoj bi napadnuti obranio čast napadom na čast napadača (primjerice, da uzvрати uvredu, pa druga osoba shvativši da je u krivu prekine napad; ili uvrijeđeni pljusne napadača pa on prestane zbog straha od fizičkog obračuna), ispune li se svi drugi uvjeti, trebalo bi uzeti da je riječ o nužnoj obrani. Radi li se pritom o otklanjanju napada uvredom, protuuvredom od strane napadnutog, ne bi se smjelo uzeti da se radi o retorziji u smislu članka 199. stavka 3. KZ-a.

Ne može se u svakoj situaciji uzeti kao točno tumačenje prema kojem se "vraćanje uvrede od strane uvrijeđenog ne može prihvatiti kao nužna obrana" i da u slučaju "verbalne uvrede ne postoji nužna obrana" jer je takva situacija izričito predviđena zakonom, te, da sud može u takvom slučaju jedino "obje ili jednu stranku kazniti ili izreći sudsku opomenu" (iz presude Okružnog suda u Zagrebu br. Kž-1246/73 od 1. studenog 1973. godine). Naime, odredba o retorziji insinuira na isključenje krivnje, a ne na isključenje protupravnosti. Primjena pravila o retorziji u slučaju ispunjenja svih zakonskih pretpostavki za nužnu obranu značila bi da, ograniči li se napadnuti na defenzivnu obranu (dakle na pariranje uvredama), on u konačnici snosi teže posljedice od onoga tko bi se opredijelio za neku vrstu ofenzivne obrane (npr. da proba fizički ušutkati napadača). Takvo rješenje bilo bi suprotno osnovnim pravnim načelima. Naime, ograniči li se napadnuti na defenzivnu obranu on bi bio kriv za kazneno djelo uvrede, a mogao bi se eventualno osloboditi kazne, dok u slučaju ofenzivne obrane ne bi postojala protupravnost pa bi bio oslobođen.

Primjena pravila o retorziji dolazila bi u obzir samo u slučaju da nisu ispunjeni uvjeti za nužnu obranu, ponajprije da ne postoji istodoban napad.

1.2.3. Razmjernost napadnutog dobra i dobra povrijeđenog u obrani

Načelno je dozvoljena nužna obrana bez obzira na dobra koja se povrjeđuju. Ne zahtijeva se razmjernost između napadnutog dobra i dobra koje se povrjeđuje u obrani. Takvo stajalište je zauzela i domaća sudska praksa.¹³ Iznimka od toga vrijedi samo u slučaju ubojstva radi zaštite imovine. To proizlazi iz članka 2. stavka 2a Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN-MU 18/97.).

U vezi s razmjernošću kod obrane časti i ugleda, često su se znali čuti prigovori da se radi o dobru koje je daleko ispod nekih drugih dobara (kao npr. tjelesnog integriteta), odnosno da se radi o beznačajnom dobru, pa da bi bilo kakav protunapad bio suprotan zahtjevu razmjernosti.

Ne samo da čast i ugled smatraju "dragocjenim dobrom osobnosti" (Šilović, 1910:73.), neotuđivom ljudskom kvalitetom potrebnom za nesmetano izvršavanje socijalnih funkcija, nego je i prema suvremenoj teoriji o jednakovrijednosti temeljnih ljudskih prava za rangiranje jednog tako važnog prava potrebno neko drugo pravo s kojim ono dolazi u konflikt i cjelokupna situacija iz koje taj konflikt proizlazi da bi se mogla donijeti ocjena o njihovoj vrijednosti i razmjernosti u konkretnom slučaju. Drugačije shvaćanje dovelo bi do zaključka da se temeljna ljudska prava mogu graduirati i da se ona nižeg ranga ne bi smjela braniti povredom prava višeg ranga napadača, odnosno da bi u tom slučaju pravo

---

¹³ VSH, I Kž-799/76 od 20. svibnja 1976.; VSRH, Kž-654/07 od 27. prosinca 2007. godine.

trebalo ustuknuti pred nepravom. Osim toga, temeljni međunarodni akti isto kao i ustavi suvremenih demokracija navode ljudska prava bez njihova rangiranja.

Iz svega toga proizlazi da bi obrambena radnja kod napada na čast mogla biti usmjerena prema imovini napadača (rezanje kablova mikrofona kojim se iznosi uvreda), njegovoj slobodi (zatvaranje pijanog napadača u posebnu prostoriju do dolaska policije), slobodi izražavanja (zatvaranje rukom usta napadača prije nego što dovrši iznošenje neke osobne prilike), časti napadača (pljuska), ali i prema tjelesnom integritetu ako bi se radilo o osobito grubom napadu kad dobronamjerna upozorenja i intervencije drugih osoba ne bi dovele do prekida napada (kad napadač napadnutog kontinuirano maltretira u javnosti čupajući ga za kosu i pljujući po njemu).

Ipak, ne bi se smatralo nužnom obranom nanošenje teških tjelesnih ozljeda napadaču ili njegovo usmrćenje, zbog očitog nerazmjera između napadnutog dobra i dobra koje se brani.¹⁴ Osim toga, nanošenje teških tjelesnih ozljeda i usmrćenje napadača valjalo bi uzeti kao granicu do koje zakon dopušta nužnu obranu kod napada na čast i ugled i iz razloga što je takvo postupanje (usmrćenje, teško tjelesno ozljeđivanje ili teško narušenje zdravlja zbog jake razdraženosti nastale teškim vrijeđanjem) inkriminirano člankom 92. (ubojstvo na mah) i člankom 100. (tjelesna ozljeda na mah) KZ-a.

1.2.4. Nužna pomoć i obrambena volja

Prilikom napada napadnuti je "dužan prihvatiti pomoć trećih osoba ako su je one spremne pružiti pravodobno i učinkovito". (Novoselec, 2004:172.) To posebice vrijedi u slučaju da u neposrednoj blizini napada postoje državna tijela ovlaštena za održavanje reda, koja mogu na poziv pravodobno uskočiti u pomoć. Pomoć koju treća osoba pruža napadnutome je nužna pomoć. Za nužnu pomoć nije potreban nikakav poseban odnos između napadnutoga i pružatelja nužne pomoći, ali je potrebno da su ispunjene sve pretpostavke pod kojima bi napadnuti imao pravo da se brani te postojanje obrambene volje na strani napadnutog i na strani pružatelja pomoći.

Obrambena volja subjektivno je obilježje nužne obrane. Ona pokazuje volju napadnutog da se koristi pravom na nužnu obranu. Ako ta volja ne postoji, napadnuti nema pravo na nužnu obranu niti mu treća osoba ima pravo pružati nužnu pomoć.

Da bi se neka izjava i radnja mogla smatrati kaznenim djelom protiv časti i ugleda potrebno je da se objektivnim ocjenjivanjem utvrdi da vrijednosni sud ili činjenična tvrdnja sadržana u izjavi doista šteti ili bi mogla štetiti časti i ugledu neke osobe (bez obzira je li povreda stvarno nastala). Potreban je objektivni sud koji donosi sudac. Ipak takvo objektivno načelo korigirano je subjektivnim stavom oštećenog odredbom da se kazneni postupak protiv časti i ugleda pokreće privatnom tužbom. Tako, ako je prema

---

¹⁴"Kad je optuženik, nakon što je oštećenik vrijeđao njegova oca i suprugu, uzeo automatsku pušku i krenuo prema mjestu na kojem se nalazio oštećenik u namjeri da se s njim obračuna, te dolaskom u blizinu oštećenog u njega ispali cijeli rafal, ne može se pozivati na to da je k.d. ubojstva iz čl. 34. st. 1 KZRH počinio u stanju nužne obrane." VSRH, I Kž-795/1996 od 14. siječnja 1997. godine; "...povrijeđena čast, pa i prestanak bračne veze, optuženika s R. B., koji je brak sporazumno razveden dva mjeseca prije počinjenja djela, doista je u velikom nesrazmjeru spram vrijednosti ljudskog života." VSRH, I Kž-683/1998 od 14. travnja 1999. godine.

nekoj osobi izrečena činjenična tvrdnja ili vrijednosni sud za koji se inače objektivno smatra da predstavlja povredu časti i ugleda, a ta se osoba ne smatra time povrijeđenom, ona jednostavno neće pokrenuti kazneni postupak (primjerice, takve su situacije česte u slučaju vrijeđanja unutar obitelji).

U okviru primjene nužne obrane kod kaznenih djela protiv časti i ugleda taj subjektivni stav u pravilu će se odraziti i na obrambenu volju.

U slučaju da napadnuti brani svoju čast i zbog toga kasnije bude okrivljen zbog povrede prava napadača u kaznenom postupku, njegova obrambena volja proizlaziti će već iz samog njegovog ponašanja u konkretnoj situaciji, tj. reagiranja na napad radi njegova otklanjanja.

Drugačije je kod pružanja nužne pomoći. Kod pružanja nužne pomoći potrebno je postojanje obrambene volje na strani onoga koji je pruža, ali i na strani napadnutoga. S obzirom na specifičnost dobra koje se štiti, pružatelj nužne pomoći često neće znati da li je čast napadnutog oskvrnuta te ima li napadnuti volju braniti se. Dvojba neće postojati ako napadnuti zatraži pomoć (primjerice, ako gost u kavani zatraži od konobara da mu pomogne spriječiti drugog pijanog gosta koji ga neprekidno vrijeđa) ili se to vidi iz njegova ponašanja (npr. zaplače jer je povrijeđen, ali se zbog straha ne usudi braniti, iako je jasno da bi to htio) ili ako on jasno da do znanja drugima da nema volju braniti se (npr. napadnuti je otac napadača koji je u kasne sate došao po svog sina u gostionicu da ga odvede kući, a on ga zbog utjecaja alkohola počne vrijeđati), ali će redovito postojati ako se ni iz kakvog postupka napadnutog ne mogu očitovati njegova psihička zbivanja. U takvom bi slučaju, ako bi došlo do kaznenog postupka protiv pružatelja pomoći, primjenom načela *in dubio pro reo* trebalo uzeti da je kod napadnutog postojala obrambena volja.¹⁵

Drugi problem javlja se u vezi s pokretanjem kaznenog postupka radi povrede časti umrle osobe. U slučaju kaznenih djela protiv časti i ugleda počinjenih prema umrloj osobi, kazneni postupak može se pokrenuti privatnom tužbom bračnog druga, djece, roditelja, posvojitelja, posvojenika, braće ili sestara umrle osobe (čl. 204. st. 2. KZ-a). Tu se postavlja pitanje štiti li se ovdje "čast umrle osobe, ili tek osjećaj pijeteta kod bliskih osoba." (Horvatić, Šeparović, 1999:223.) Općenito se smatra da i umrli ima čast koja se odražava preko rodbine jer se ne radi o jednostavnom subjektivnom pravu koje se gasi smrću već o "stečenom zahtjevu na poštovanje u socijalnom prostoru." (Horvatić, Šeparović, 1999:223.) Takvo shvaćanje otvara vrata daljnjem pitanju kakav bi bio subjektivni odnos umrlog prema, primjerice, uvredi izrečenoj prema njemu, odnosno bi li on za života smatrao da mu je radnjom napadača povrijeđena čast (primjerice, izrekne li uvredu na račun umrlog njegov najbolji prijatelj ili bivša žena opravdano se postavlja pitanje da li bi umrli da je živ pokrenuo kazneni postupak protiv tih osoba). U takvoj situaciji trebalo bi uzeti da u slučaju uvrede izrečene prema umrloj osobi subjektivni element oštećenog zamjenjuje subjektivni element njemu bliskih osoba jer se smatra da ga one najbolje poznaju pa da bi mogle predvidjeti njegovo reagiranje na tu uvredu. U tom smislu trebalo bi i u slučaju ispunjenja uvjeta za nužnu obranu u slučaju kaznenog djela povrede časti uzeti da obrambenu volju napadnutog zamjenjuje obrambena volja

---

¹⁵ Ipak, čak i da se dokaže nedostatak obrambene volje na strani napadnutog, kod dvojbenih situacija pružatelj nužne pomoći mogao bi se pozivati na zabludu u pogledu okolnosti koje isključuju protupravnost (čl. 47. st. 3. i 4. KZ-a).

osoba navedenih u članku 204. stavku 2. U slučaju sumnje sud bi primjenom inkvizitornog načela trebao utvrđivati obrambenu volju (npr. ako bi neki od rodbine pokrenuli kazneni postupak, a drugi bi tvrdili da se oštećeni ne bi osjećao uvrijeđen predmetnom radnjom napadača).

1.2.5. Dobra trećih osoba

Što se pak tiče dobara trećih osoba, nužnom obranom se ne može opravdati povreda treće osobe ili njezinih dobara jer se pri nužnoj obrani radi o sukobu prava i neprava, dok bi situacija bila prilično drugačija kad se radi o krajnjoj nuždi pri čemu je u pitanju sukob prava. Povreda dobara trećih osoba u nužnoj obrani treba se procjenjivati prema pravilima o krajnjoj nuždi.

Kod kaznenih djela protiv časti i ugleda to bi se ponajprije odnosilo na oštećenje sredstava kojima se napadač koristi prilikom napada, a koja su u vlasništvu trećih osoba (primjerice, vrijeđa li netko drugu osobu putem razglasa, a osoba koju se vrijeđa prereže električne vodove tog uređaja ili isključi struju pa time nastane šteta na tim uređajima, takvo oštećenje imovine cijenilo bi se po pravilima o krajnjoj nuždi dok bi se sprječavanje napadača u slobodi izražavanja cijenilo po odredbama o nužnoj obrani).

1.3. Ograničenje prava na nužnu obranu

Ograničenje prava na nužnu obranu u praksi znači postaviti stroža pravila pri ocjeni je li obrana bila prijeko potrebna, pa se utoliko i modificiraju inače valjane granice i sredstva nužne obrane. U pravilu to se odnosi na zahtjev da se napadnuti ograniči na defenzivnu obranu, uklanjanje napada, pa čak i da napadnuti pretrpi lakše ozljede.

Tri su općenite situacije u kojima se ograničava pravo na nužnu obranu: isprovocirani napad, beznačajni napad, i napad osobe koja nije kriva.¹⁶

Osim općih ograničenja prava na nužnu obranu koja važe kod napada na sva dobra, kod obrane časti i ugleda postoji i posebno ograničenje kojim su vezane javne osobe. Postoje dvije osnovne grupe javnih osoba.

U prvu grupu spadaju javni dužnosnici i javne osobe u užem smislu (npr. glumci, sportaši, pjevači i sl.) koji su apsolutno slavne osobe. "Ono što ih razlikuje od drugih građana je njihov dragovoljni izlazak iz anonimnosti, volja da budu aktivnim sudionicima političkog, kulturnog i javnog života društvene zajednice, svjesni izlazak pred 'reflektore javnosti' i olakšani pristup medijima." (Badrov, 2007:81.) U odnosu na njih granice dopuštene kritike znatno su šire nego kod privatnih osoba. Obavljanje političkih i javnih dužnosti donosi posebna prava, ali i posebne odgovornosti, pa tako svatko tko pristaje obavljati te dužnosti, a čini to svjesno i dragovoljno, unaprijed pristaje da sve što radi i izgovori bude izloženo kritičkom sudu javnosti. Osim toga, provokativnost njihovih izjava

---

¹⁶Novoselec kao četvrti slučaj navodi napad osobe kojoj je napadnuti garant. S takvim shvaćanjem se ne slaže Garačić (Garačić, 2006:98), niti domaća sudska praksa: "Neutemeljene su tvrdnje državnog odvjetnika da je nužna obrana između srodnika ograničena..." VSRH, I KŽ-131/95 od 1. srpnja 1998. godine.

dopušta još veću provokativnost javnog reagiranja na tu izjavu.¹⁷ Oni zadržavaju svoje dostojanstvo u punom opsegu, ali dopuštaju veće napade na njega.

U skladu s tim, takvim osobama treba priznati ograničeno pravo na nužnu obranu u slučaju povrede njihove časti, koja je nastala u vezi s njihovim javnim djelovanjem, jer samo njihovo djelovanje može biti posebna vrsta provokacije (tako, primjerice, saborski zastupnik o kojem druga osoba govori na kritički, pa čak i uvredljiv način, ne bi smio presjeći žice mikrofona ili gađati tu osobu nekim predmetom da bi je spriječio u kritiziranju njegova rada).

Drugu grupu javnih osoba čine relativno slavne osobe. To su "osobe koje su javnosti inače nepoznate, ali zbog svojeg aktivnog učešća u određenim društvenim kontroverzama i raspravama, ili sudjelovanja u određenom javnom događaju opravdano postaju poznate široj javnosti (primjerice pljačkaš banke, preživjeli u avionskoj nesreći). Pravo na zaštitu privatnosti tih osoba ograničeno je u mjeri u kojoj javnost ima pravo biti informirana o događaju od javnog interesa čiji su oni akteri i detaljima njihovog privatnog života koji su u izravnoj vezi s tim događajem." (Badrov, 2007:81.) U tom smislu i takve osobe imaju ograničeno pravo braniti svoju čast.

1.4. Prekoračenje nužne obrane

Do prekoračenja nužne obrane dolazi u situaciji kada postoji obrana od protupravnog napada, ali pritom nisu ispunjeni svi prije navedeni uvjeti za njezino postojanje. Počinitelj koji je prekoračio granice nužne obrane može se blaže kazniti, a ako je do prekoračenja došlo zbog jake razdraženosti ili prepasti prouzročene napadom, može se osloboditi kazne (čl. 29. st. 3. KZ-a). "Utvrđi li sud da je optuženik prekoračio granice nužne obrane, mora donijeti osuđujuću presudu." (Novoselec, 2004:177.) Razlikuje se intenzivno prekoračenje nužne obrane ili intenzivni eksces i ekstenzivno prekoračenje nužne obrane ili ekstenzivni eksces.

1.4.1. Intenzivno prekoračenje nužne obrane

U hrvatskom kaznenom pravu pod prekoračenjem nužne obrane smatra se samo intenzivno prekoračenje nužne obrane.

"Intenzivni eksces postoji kada napadnuti prekorači granice prijeko potrebne (nužne) obrane, tj. kad intenzitet obrane nije u potrebnom (odgovarajućem, zadovoljavajućem) razmjeru s intenzitetom protupravnog napada." (Pavlović, 2006:90.) Pritom se intenzitet obrane procjenjuje objektivno, uzimajući u obzir sve okolnosti napada i obrane, a posebice intenziteta napada, opasnosti napadača, njegovih postupaka, te sredstava obrane.

Intenzivno prekoračenje nužne obrane kod napada na čast i ugled u pravilu se javlja zbog razdraženosti napadnutog. Ono se ponajprije sastoji u tjelesnom ozljeđivanju napadača kad za to nema potrebe iako nije isključeno da se odnosi na neko drugo dobro.

---

¹⁷ U tom smislu Badrov, S., a u vezi sa člankom Mrčela, M., Neki pravni i praktični aspekti kaznenopravne zaštite prava na privatnost i prava na slobodu izražavanja, Hrvatska pravna revija 1., 2001., 129.-140. i presudom Općinskog suda u Zagrebu KO-721/97 od 21. prosinca 1998. godine.

Problem se prije svega javlja u vezi s pljuskom ili šamarom. Iako se pljuska u domaćoj sudskoj praksi smatra realnom uvredom¹⁸, moglo bi se dogoditi da je napadnuti shvati kao neposredno predstojeći fizički napad te da tako na nju odgovori (tim više ako bi se radilo o više pljuska). U tom slučaju ne bi se radilo o putativnoj nužnoj obrani jer je napad realan no moguće je ublažavanje, odnosno oslobođenje od kazne primjenom pravila o prekoračenju nužne obrane.

1.4.2. Ekstenzivno prekoračenje nužne obrane

O ekstenzivnom ekscesu govorimo u situaciji kada počinitelj ostvaruje kazneno djelo u "obrani" od napada koji još izravno ne predstoji (prijevremena obrana) ili je već prestao (poslijevremena obrana). U oba slučaja ekstenzivnog ekscesa radi se o prekoračenju vremenske granice nužne obrane. Ekstenzivno prekoračenje nužne obrane u hrvatskom kaznenom pravu nije prekoračenje nužne obrane u smislu zakona. Kod takvog prekoračenja nije moguće ni ublažavanje niti oslobađanje od kazne, međutim ono može stvarati kaznenopravne učinke ako je počinitelj pogrešno smatrao da postoji istodobni napad¹⁹ pa prema tome može biti podloga za putativnu nužnu obranu i zabludu o okolnostima koje isključuju protupravnost.²⁰

Kod obrane od vrijeđanja, klevetanja, iznošenja osobnih i obiteljskih prilika i predbacivanja kaznenog djela do ekstenzivnog prekoračenja nužne obrane u pravilu dolazi u slučaju kad omalovažena osoba reagira na akt omalovažavanja koji je završen (npr. napadač nazove drugu osobu budalom i na tome ostaje, odnosno nema namjeru nastaviti vrijeđanje). Iako se u toj situaciji ne može odreći stanje velike mentalne razdraženosti napadnutoga, reagiranje na taj napad značilo bi osvetu, a ne obranu. U skladu s prije navedenim, kod takvog postupanja uopće se ne bi radilo o nužnoj obrani već bi se u slučaju kaznenog postupka oba sudionika mogla proglasiti krivim i kazniti. Iznimku od toga predstavlja situacija u kojoj bi uvrijeđena osoba reagirala uvredom (slučaj retorzije). Za takav slučaj zakonodavac predviđa blaži režim omogućujući sudu da oba počinitelja oslobodi kazne jer se smatra da se time neznatno povrjeđuje pravni poredak.

2. ZAKLJUČAK

Pri izradi ovog rada poseban problem predstavljao je gotovo potpuni nedostatak literature vezane uz obrađivanu temu.

Usprkos tome, istraživanjem provedenim u skupu izrade ovog rada došlo se do sljedećih zaključaka:

1. U doktrini postoji unisono shvaćanje da je nužna obrana kod napada na čast i ugled moguća. Svi autori koji obrađuju temu nužne obrane slažu se s tim zaključkom,

---

¹⁸ Županijski sud u Bjelovaru, Kž-378/94 od 30. lipnja 1994. godine.

¹⁹ Počinitelj pogrešno misli da je napad već otpočeo ili još nije prestao.

²⁰ Pritom "okolnosti konkretnog slučaja moraju zaista biti takve da kod počinitelja stvaraju čvrsto uvjerenje da je neophodno potrebno radi odbijanja protupravnog napada poduzeti određenu radnju... Nije, dakle, dovoljno da netko samo pretpostavlja da postoji takav protupravni napad, već kako je rečeno, to mora biti čvrsto uvjerenje izazvano određenim okolnostima." VSRH, I Kž-306/1994 od 2. lipnja 1994. godine.

no ostaju samo pri tome ne ulazeći u dublje rasprave. Izuzetak su jedino Šilović i Pavlović koji tome posvećuju nešto više pažnje, no i njihova izlaganja svode se na ne više od pola stranice.

2. Hrvatsko zakonodavstvo u skladu sa suvremenom doktrinom, prihvaća teoriju jednakovrijednosti ljudskih prava prema kojoj se ona ne mogu nužno graduirati po svojem intenzitetu već je, u svakom pojedinom slučaju u kojem ona dolaze u koliziju, potrebno konkretno ocijeniti pretežnost interesa.
3. U sudskoj praksi prevladava slično razmišljanje, iako su situacije u kojima su ispunjeni uvjeti za primjenu nužne obrane u slučaju napada na čast i ugled izuzetno rijetke.²¹
4. U onim malobrojnim slučajevima u kojima bi možda mogli biti ispunjeni uvjeti za nužnu obranu u slučaju napada na čast i ugled, sudovi se često uopće ne upuštaju u dokazivanje svih relevantnih okolnosti za njezinu primjenu.²²

Temeljem izloženog možemo osnovano zaključiti da je nužna obrana kod kaznenih djela protiv časti i ugleda moguća iako bi, zbog posebnosti dobara koja se štite i specifične vrste napada na to dobro te posebnog odnosa počinitelja prema napadu, sudovi morali biti pažljiviji pri njezinoj ocjeni. Na njima je hoće li ubuduće prihvatiti takva shvaćanja ili će i dalje konformnom metodom u takvim situacijama zaobilaziti često komplicirano utvrđivanje nekih činjenica stvarajući tako nemogućnost primjene jednog vrlo bitnog instituta kaznenog prava – nužne obrane.

LITERATURA

1. Bačić, F. (1998). *Kazneno pravo. Opći dio*. Zagreb: Informator.
2. Bačić, F., Pavlović, Š. (2001). *Kazneno pravo. Posebni dio*. Zagreb: Informator.
3. Badrov, S. (2007). *Kaznena djela protiv časti i ugleda u hrvatskom kaznenom pravu*. *Pravnik*, 41(1/84), 61.-94.
4. Garačić, A. (2006). *Kazneni zakon u sudskoj praksi. Opći dio*. Zagreb: Organizator.
5. Horvatić, Ž., Šeparović, Z. i sur. (1999). *Kazneno pravo. Posebni dio*. Zagreb: Masmedia.
6. Horvatić, Ž., Cvitanović, L., Novoselec, P. (i dr.) (2002). *Rječnik kaznenog prava*. Zagreb: Masmedia.
7. Mrčela, M. (2001). *Neki pravni i praktični aspekti kaznenopravne zaštite prava na privatnost i prava na slobodu izražavanja*. *Hrvatska pravna revija*, 1(1), 129.-140.

---

²¹ Takav zaključak proizlazi iz sudskih odluka donesenih u slučaju ubojstva na mah (čl. 92. KZ-a) i tjelesne ozljede na mah (čl. 100. KZ-a), u kojima se okrivljenik poziva na nužnu obranu u slučaju napada na čast i ugled. Sudovi obično u obrazloženjima takvih odluka navode da je inače moguća nužna obrana u slučaju napada na čast i ugled, ali da nije primjenjiva u konkretnom slučaju, u pravilu zbog nepodnošljivog nesrazmjera povrijeđenih dobara.

²² Tako, često u slučaju vrijeđanja jedne osobe od strane druge u kojem druga na to reagira, sudovi uopće ne ulaze u ispitivanje modaliteta postupanja napadača (ponajprije trajanja i intenziteta vrijeđanja), niti modaliteta postupanja osobe koja je time verbalno napadnuta (ponajprije njezine obrambene volje i intenziteta obrane) već takvu situaciju ocjenjuju kao svađu za koju su odgovorni svi koji u njoj sudjeluju iako postoji mogućnost da se radi o nužnoj obrani.

8. Mrčela, M. (2005). *Promjene kod kaznenih djela protiv časti i ugleda i djelomična korekcija zapriječenih kazni u novom hrvatskom kaznenom zakonu*. Hrvatska pravna revija, 5(2), 111.-116.
9. Mršić, G. (2003). *Nužna obrana i njezino prekoračenje*. Hrvatska pravna revija, 3(11), 71.-80.
10. Mršić, G. (2006). *Kaznena djela protiv časti i ugleda*. Informator, 54(5455-5456), 20.-21.
11. Novoselec, P. (1995). *Nužna obrana protiv iznude i ucjene*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2(1), 67.-76.
12. Novoselec, P. (2004). *Opći dio kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
13. Šilović, J. (1910). *Nužna obrana*. Zagreb: Vlastnik i nakladnik Josip Sokol.
14. Šilović, J. (1918). *Predavanja o kaznenom pravu. Knjiga prva. Opći dio*. Zagreb: Naklada piščeva, Tisak Kr. zemaljske tiskare.

Summary

Tomislav Kos

Self-defence Against Honour and Reputation Criminal Offenses

Self-defense is one of the oldest forms of self-help and, as such, is often the object of doctrinal research. It is generally considered that an attack on any legally protected good gives the right to self-defense. Proportionality between attacked protected good and injured protected good is not required. Although the Croatian legislation, in accordance with modern doctrine, accepts the theory of equality of human rights (according to which they cannot be graded for their intensity, but it is necessary to concretely assess prevalence of interest in each particular case when they come in collision), it is still sometimes considered that honour and reputation cannot be the object of self-defense.

The aim of this work is to prove the existence of the self-defense in case when the honour and reputation are attacked, as well as to work out in detail the assumptions under which it is applicable within the Croatian criminal justice system.

Key words: self-defense, honour, reputation, insult, slander.